

Evropeizacija političkog sistema

Pitanja i problemi

- Da li je i u kojoj mjeri **institucionalna transformacija i demokratska konsolidacija** uslovljena spoljnim faktorima i akterima?
- Zašto su EU integracije postale **centralno pitanje u Crnoj Gori**?
- Na koji način i koristeći koje mehanizme EU integracije utiču na tip **političke kulture**?
- Koja je uloga „**normativne moći**“ u promjeni političke kulture?
- Na koji način se uticaj EU na političke sisteme **razlikuje** na Zapadnom Balkanu u odnosu na druge regije?
- Koju ulogu imaju **domaći akteri** u odnosu na **spoljne aktere** u procesu evropeizacije političkog sistema?

Milojko Spajić: Nikome neću dozvoliti da ugrozi evropski put Crne Gore

Mandić: Crna Gora je postala apsolutni lider u procesu EU integracija

Milatović: EU integracije da budu prioritet parlamenta i nove vlade

Vuković: Čini da je EU spremna da otvori vrata novim članicama, očekuje se da Crna Gora ispuni zadato

EU integracije na Zapadnom Balkanu

- **Samit u Solunu** (2003) – “budućnost Balkana je u EU”
 - Posvećenost država EU za **daljim proširenjem**
 - Očekivanja da će EU integracije **ojačati liberalnu demokratiju** i vladavinu prava u državama Zapadnog Balkana
- **Iznevjerena očekivanja?**
 - Dvije decenije nakon samita sa izuzetkom Hrvatske, sve ostale države Zapadnog Balkana **ostale su van EU**
 - Ozbiljno **„demokratsko klizanje unazad“** (*democratic backsliding*) u većem dijelu regiona
- **Razlozi „odložene“ integracije**
 - Formalni i neformalni **„čuvari kapija“**- kontrola države i ekonomskih interesa
 - **Ekonomski (razvojni) jaz** između država ZB i EU
 - Neriješena **bilateralna pitanja**

BALKAN VEĆINSKI U GRUPI HIBRIDNIH REŽIMA

Prvi put od 2003. godin

Izvještaj EK o Crnoj Gori: Politička napetost, spore reforme pravosuđa i promjene u javnoj upravi usporavaju put ka EU

Rezultati u Hrvatskoj i BiH na nivou prošlogodišnjih

Blokada u pravosudnom vrhu blokira evrointegracije Crne Gore

Hibridni režimi

Srbija i Crna Gora su ušle u grupu hibridnih režima usljed "sve većeg zauzimanja države, zloupotrebe vlasti i taktike čvrste ruke Aleksandra Vučića u Srbiji i Mila Đukanovića u Crnoj Gori".

Kosovo je jedina država Balkana koja u posljednjih pet godina bilježi kontinuirani napredak.

U Briselu zabrinuti zbog korupcije u državnim strukturama Crne Gore

Evropska komisija zabrinuta zbog izmjene Zakona o RTCG

toritarnih režima

Radio Slobodna
Evropa

EU integracije na Zapadnom Balkanu

- Specifičnost Zapadnog Balkana je „**tenzija**“ između dvije želje:
 - Da se postane **dijelom Evropske Unije**
 - Pitanja država-nacija i **istorije sukoba** među grupama
- Interakcije dva procesa imala su **značajno veći efekat** na Zapadnom Balkanu, za razliku od država Centralne/Istočne Evrope
 - Zbog istorije konflikata **izgradnje nacije/države** je značajno više usađena u državne strukture
 - Značajno **niži nivo sigurnosti** u rezultat integracija
- Uslovljenost daje limitirane rezultate u transformaciji društva zbog domaćih „veto igrača“ kao i **zaostavštine prošlosti**
- **Značajna razlike** među državama regije? Da li je ovo

EU integracije na Zapadnom Balkanu

- Evropeizacija – proces ekstenzivnih političkih i pravnih transformacija zemalja kandidata za članstvo u EU, koje su rezultat **EU uslovljenosti**
- Pod kojim uslovima je **EU uslovljenost** bilo efikasno sredstvo transformacije?
- **Razlozi otežanog procesa** integracija država ZB:
 1. Kriterijumi za pristupanje značajno **strožiji** nego u slučaju zemalja Centralne i Istočne Evrope
 2. Problem „**zamora proširenja**“ (enlargement fatigue) među državama članicama
 3. Teži početni uslovi - **manje istorijskog iskustva** sa demokratijom i niži nivo institucionalnih kapaciteta
 4. **Osporena državnost** i neriješeni etnički odnosi kao prepreke

Teorijski pristupi evropeizaciji

- **Dvije dimenzije** mehanizma evropeizacija:
 - Da li su vođeni primarno od strane EU ili domaćih aktera?
 - Na kojoj su institucionalnoj logici bazirani?
- **Logika posljedica** (*logic of consequences*)
 - Evropeizacija je “vođena” od strane EU i bazirana na vanjskim podsticajima da se država prilagodi uslovima postavljenim od strane EU
 - Usaglašenost je podstaknuta strategijom „nagrađivanjem“
- **Logika prikladnosti** (*logic of appropriateness*)
 - Evropeizacija je „vođena” od strane EU ali je bazirana na „društvenog učenja” i „uvjeravanje” država kandidata
 - Države članice biraju da uvedu EU standarde nezavisno od vanjskih podsticaja

Model vanjskih podsticaja

- Model baziran na **teoriji racionalnog izbora**
 - Fokusiran na racionalne aktere koji su motivisani materijalnim i **političkim samointeresima**
 - Pretpostavlja da je uslovljenost „igra pregovaranja“ u kojoj svi akteri imaju svoju **cost-benefit kalkulaciju**
- **Uslovljenost** – javna politika i strategija po kojoj EU određuje uslove nužne za ispuniti kako bi zemlja kandidat dobila „nagradu“ (novčane i političke)
- Efikasnost **strategija uslovljenosti** zavisi od najmanje četiri faktora:
 - (1) odlučnost i dosljednost EU uslova
 - (2) kredibilnost priključenja
 - (3) kapaciteta zemalja članica
 - (4) domaćih troškova

Model vanjskih podsticaja

- **(1) Odlučnost (determinisanost) EU uslova**
 - **Preciznost** uslova olakšava mogućnost da države članice iste ostvare na mjerljiv način
 - **Obaveznost** zemljama kandidatima šalje poruku koliku su uslovi važni i obavezujući
 - **Konzistentnost** garantuje da su sve države kandidati uslovljeni na isti način i da se uslovi ne mijanju kroz vrijeme
- **(2) Kredibilnost priključenja**
 - Koliko je **kredibilna mogućnost nagrađivanja** ili kažnjavanja?
 - Kredibilnost najveća kada je želja države da uđe je veća od želje zemalja članica za proširenjem (**asimetrija u moći**/željama)
 - Nivo **saglasnosti zemalja članica** bi idealno trebala biti visoka
 - Varira od faze u kojoj se država nalazi – najveći nivo kredibilnosti u fazi kada država **nije ni predložila ni problem**

Model vanjskih podsticaja

- **(3) Institucionalni kapaciteti**
 - Veliki pritisak na **nacionalne birokratije** - nerijetko 80-100.000 strana pravnih i zakonodavnih materijala
 - Obaveza država da **usaglaise sa EU legislativom** prije samog ućlanjenja
- **(4) Troškovi za zemljnu kandidata na domaćem planu**
 - Nezavisno od institucionalnih kapaciteta proces pridruživanja može biti **“preskup” za domaće aktere**
 - **Trošak je kako ekonomski** tako i politički za nacionalne elite
 - U kojoj mjeri su domaći akteri **„zamjenjivi”** i u kakvom je stanju javno mnjenje konkretne države

Alternativni modeli

- **Model društvenog učenja**

- Baziran na logici prikladnosti - akteri su motivisani **internim identitetima**, vrijednostima i normama umjesto vanjskih nagrada
- Zemlja kandidat želi usaglašavanje jer **prepoznaje legitimitet** EU uslova i prikladnost ovih uslova

- **Model izvlačenja lekcija**

- Pretpostavlja da države kandidati žele usaglašavanje sa EU uslovima jer ih vide kao **efikasan lijek za domaće probleme**, a ne zbog prinudne ili normativne moći EU. Uslovi za efikasnost ove strategije:
 1. Visok nivo **nezadovoljstva** domaćim zakonodavstvom i stanjem stvari na domaćem planu
 2. Postojanje zainteresovanost i **upoznatost aktera** sa rješenjima u obliku javnih politika EU
 3. EU regulativa je konsistentna i **primijenjivana** domaće probleme

Primjena **modela vanjskih podsticaja** u zemljama Zapadnog Balkana

(1) Odlučnost u EU uslovljavanju

- Determinisanost EU strategije proširenja **značajno poboljšana**
 - Uslovi iz oblasti **vladavina prava** jasno postavljeni
 - **Uslovi strožiji** od onih za učlanjenje zemalja Centrale i Istočne Evrope
 - Postoje efikasni **mehanizmi monitoringa**
- Obaveza rješavanja **bilateralnih problema** prije samog pristupanja
- Od Crna Gora zna da su primarni uslovi vezani za poglavlja **početka pregovora** 23 i 24 (vladavina pravde, slobode, pravosuđe)
- Inovacija u formi klauzule o eventualnom **suspedovanju pregovora** ukoliko napredak u ključnim poglavljima zaostaje za ostalima

Nejasna pravila EU donose nestabilnost Crnoj Gori

Ursula fon der Lajen u Podgorici: Članstvo
Crne Gore u EU prije 2030. moguće ako ispuni
uslove

**Grk: Crna Gora da odradi svoj dio
posla i neće biti prepreka za
članstvo u EU**

**Satler: Politička stabilnost uslov da
Crna Gora ostvari ambiciju povodom EU
integracija**

(2) Kredibilnost EU uslovljenosti

- Dok je odlučnost (determinisanost) veća u slučaju ZB država, one su suočene sa **nižim nivoom kredibilnosti** pridruživanja
 1. Javno mnjenje u državama članicama je postalo značajno **skeptičnije** povodom proširenja
 2. Države kandidati suočeni su sa većim brojem prepreka kao rezultat neslaganja država članica i postojanja “**veto-država**”
 3. Poslije veliko broja CIE država uslijedio je period “**zamora proširenja**” + neočekivani izlazak Velike Britanije (**Brexit**)
 4. Nizak nivo kredibilnosti jača domaće aktere koji su **euroskeptični** i koji sumnjaju u postojanje adekvatne “nagrade”
- Države članice o proširenju odlučuju kroz prizmu

2004

The largest single expansion
+10 new members

**Crna Gora primjer da je
proširenje EU izvjesno**

**Fukujama: Ni EU ni Crna Gora nijesu
spremne za proširenje**

GR

1981

ES

PT

1986

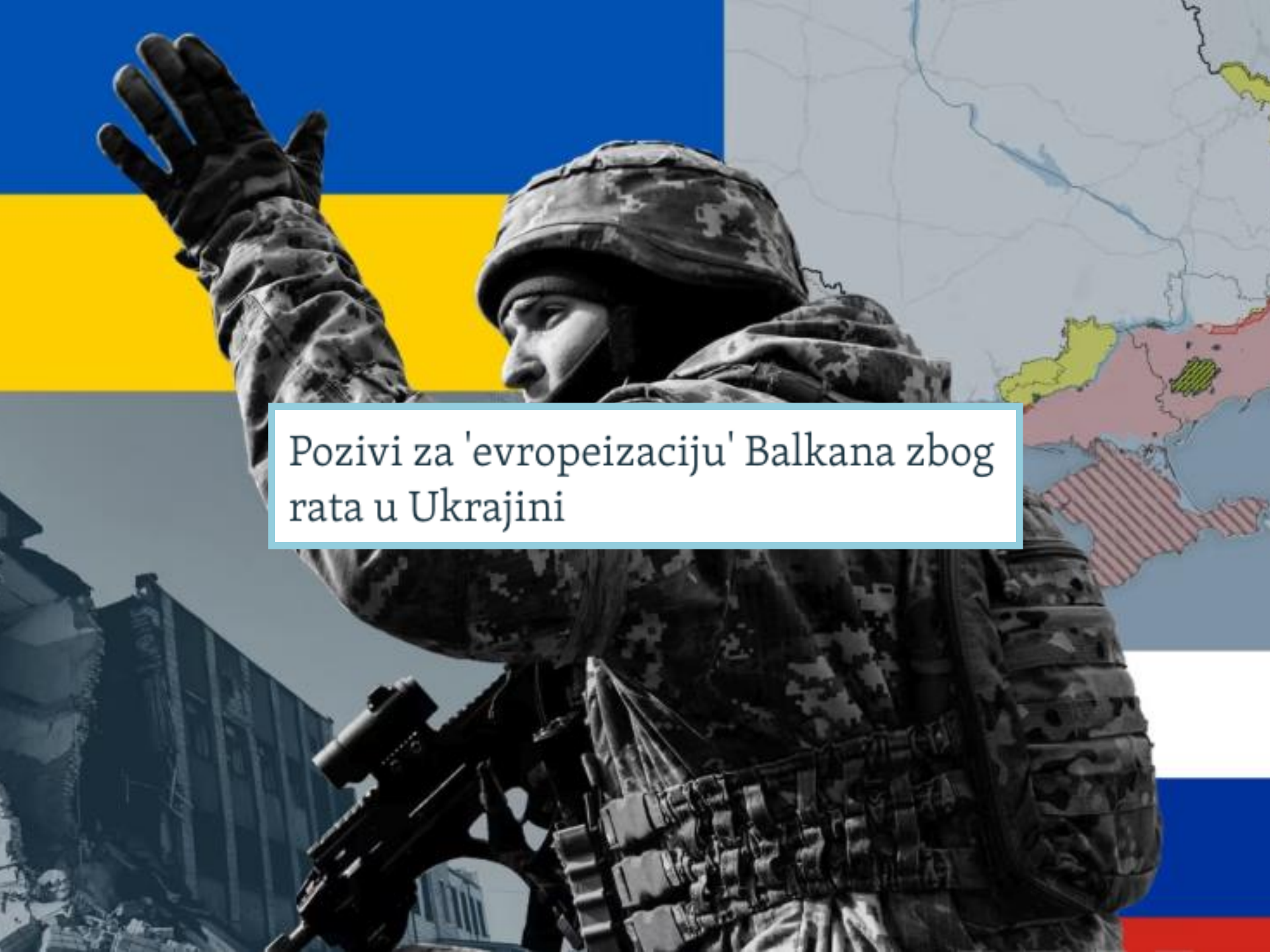

CY

CZ

**Članice nisu sigurne da je 2025. realan
rok za učlanjenje Crne Gore**

**Bilčik: Crna Gora ima istorijsku
šansu da uđe u EU**

The image features a soldier in full camouflage gear, including a helmet and a balaclava, with their right hand raised in a gesture. The soldier is holding an assault rifle. The background is a composite: the top left is a solid blue and yellow horizontal band (Ukrainian flag); the top right is a map of the Balkan region with various countries highlighted in yellow, green, and red; the bottom left shows a grayscale image of a damaged urban building; and the bottom right is a solid blue and red horizontal band (Russian flag). A white text box with a thin blue border is centered over the soldier's torso.

Pozivi za 'evropeizaciju' Balkana zbog rata u Ukrajini

SHOULD SERBIA JOIN THE EU?

COUNTIES SUPPORT FOR THE OPENING OF CLUSTER 3 IN NEGOTIATIONS

YES

NO

SERBIA

NON EU

(3) Domaći kapaciteti država kandidata

- Zemlje Zapadnog Balkana su u kategoriji **najnerazvijenih** u Evropi
- Nemogućnost **reforme javnog sektora** – siva ekonomija, loše upravljanje javnim finansijama, politizacija javne uprave
- Potreban dug vremenski period za „**sustizanje**” država članica
- Politizacija državnog aparata („state capture”) i nizak nivo regrutacije na bazi meritokratije
- Crna Gora u kategoriji „gornje srednje klase”, **iza** Hrvatske ali **ispred** Kosova, Albanije i Bosne i Hercegovine
- Problem **neuspješne podrške** sektorima od velikog

(4) “Troškovi” usvajanja za domaće aktere

- Visok nivo “troškova” za domaće aktere kao rezultat opozicije i **otpora usaglašavanju** sa EU uslovima
- Postojanje političkih ili društvenih “**veto igrača**”? Osim partija,
- **Euroskeptične** partije ili javno mnjenje
- Problem senzitivnih pitanja i **neriješenih pitanja** iz prošlosti
- Senzitivna pitanja u slučaju Crne Gore:
 - *Prevlaka i procesuiranje ratni zločina*
 - *Rezolucija o Jasenovcu*
 - *Priznanje Kosova*
 - *Pitanje otuđene imovine*
 - *Zakon o rodnom samoodređenju*

**Mandić: U EU treba da
uđemo uspravljani, a ne
pognute glave**

Po ugledu na Rusiju dio vlasti u Crnoj Gori
najavljuje zakon o stranim agentima

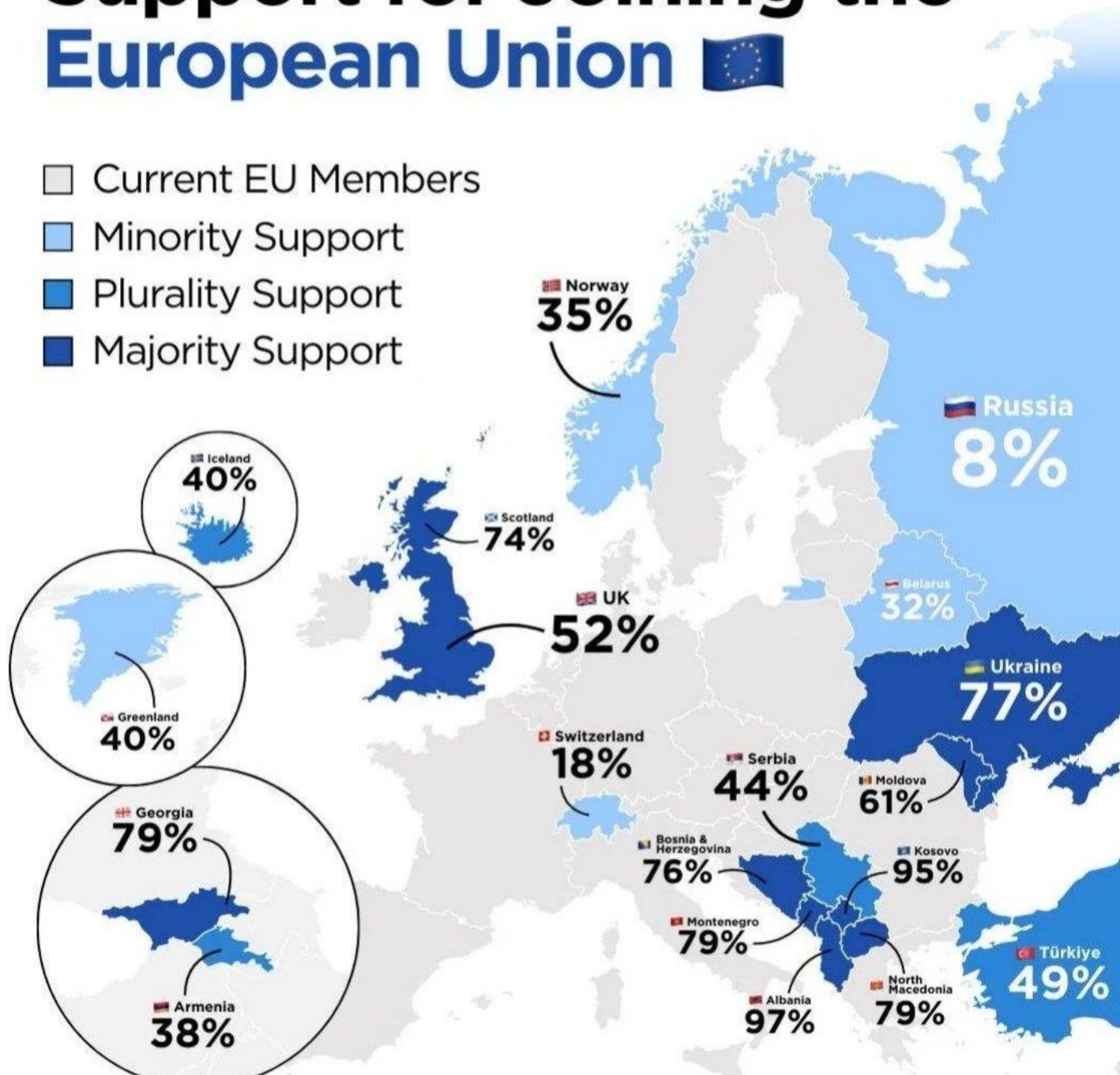
Na putu ka EU Crna Gora mora slijediti viznu politiku Brisela i uvesti vize Rusiji i Turskoj

Napori vlasti Crne Gore da poprave odnose sa Hrvatskom, pred glasanje o zatvaranju poglavlja u Briselu

EUROPOSLANIK TOMISLAV SOKOL ZA STANDARD: Crna Gora ne može u EU, dok je na daljinskom upravljaču Beograda

Support for Joining the European Union

- Current EU Members
- Minority Support
- Plurality Support
- Majority Support

(4) “Troškovi” usvajanja za domaće aktere

- Problem **osporene (nekonsolidovane) državnosti** – uslov kako demokratizacije tako i evropeizacije
 - Crna Gora i Makedonija dvostruko osporene - interno osporena državnost od strane dijela stanovništva
 - Različita tumačenja spoljnopolitičkih odnosa i orijentacije
 - Bez posebnih institucionalnih mehanizama za dijeljenje moži kao u slučaju Makedonije i Bosne i Hercegovine
 - Pitanje dvojnog državljanstva i dijeljenja podataka o državljanima
 - Fleksibilna uređenja omogućavaju međuetničke koalicije koje pomažu u procesu EU integracija
- Evropeizacija u osporenim državama **proizvodi transformaciju** kada:
 - Domaće elite su spremne da **“guraju”** u smjeru daljih integracija
 - EU ima **koherentnu i konzistentnu politiku** uslovljavanja
 - Postoji **koalicija** između pro-EU partija i društvenih organizacija
 - Postoji **kredibilna perspektiva učlanjenja**